Original Article Open Access

Health Law Journal

2023; 1(1): e27

International ThinkTank of Human Dignity | The Bioethics and Health Law Institute | The Iranian Association of Medical Law

Combined Criminal Policy for Health Crimes

Seyyed Hossein Hosseini[1]*, Amin Hajivand[1], Saber Sayari Zuhan[2]

1. Department of Criminal Law and Criminology, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.
2. Department of Criminal Law and Criminology, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran.

ABSTRACT

Background and Aim: Combined criminal policy for technical and specialized criminals has become one of the desirable lines of global criminal policy, and one of these areas are crimes that pose serious challenges to the health of the society. The aim of the current research is to investigate and analyze the combined criminal policy towards the offenders in the field of health, which challenges and needs are examined in this field.

Methods: The present research is descriptive-analytical; For this reason, an attempt has been made to discuss the different angles of the discussion by referring to the globalized criminal policy and its requirements.

Ethical Considerations: Scientific honesty and trustworthiness have been observed in all stages of research writing.

Results: Criminal policy has a combination of two active and reactive strategies, which plays a serious role in confronting and fighting the crime phenomenon. International actors, such as the United Nations, also emphasize the drawing of a hybrid globalized criminal policy. The differentiation of criminal policy approaches to health offenders in the two areas of preventive action strategies and regressive reactive strategies is of great importance, which this research will address.

Conclusion: Combined criminal policy for technical and specialized criminals in the field of health requires the drawing of combined proactive and reactive strategies in criminal policy. Compiling a comprehensive document of health-oriented criminal policy strategies and harmonizing and updating the laws and regulations of the health sector can play a serious role in drawing a hybrid health-oriented criminal policy.

Keywords: Health-Oriented Criminal Policy; Hybrid Criminal Policy; Globalized Criminal Policy; Health-Oriented Strategies; Comprehensive Document on Health Criminal Policy

Corresponding Author: Seyyed Hossein Hosseini; **Email:** shosseini@um.ac.ir

Received: September 23, 2023; **Accepted:** December 26, 2023; **Published Online:** March 18, 2024

Please cite this article as:

Hosseini SH, Hajivand A, Sayari Zuhan S. Combined Criminal Policy for Health Crimes. Health Law Journal. 2023; 1(1): e27.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

This Open Access Article Distributed under the Terms of the Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0 (CC BY-NC 4.0)

دسترسی آزاد | مقاله پژوهشی

مجله حقوق سلامت

دوره اول، شماره اول، ۱۴۰۲

سیاستگذاری جنایی ترکیبی در قبال حوزه سلامت

سیدحسین حسینی[۱*]، امین حاجی‌وند[۱]، صابر سیاری زهان[۲]

۱. گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

۲. گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: سیاستگذاری جنایی ترکیبی در قبال بزه‌های فنی و تخصصی به عنوان یکی از رگه‌های مطلوب سیاست جنایی جهانی شده است که یکی از این حوزه‌ها، بزه‌هایی است که سلامت جامعه را با چالش‌های جدی مواجه می‌سازد. هدف پژوهش حاضر بررسی و تحلیل سیاستگذاری جنایی ترکیبی در قبال بزه‌های حوزه سلامت است که در این حوزه چالش‌ها و بایسته‌ها بررسی می‌شوند.

روش: پژوهش پیش رو از نوع توصیفی ـ تحلیلی انجام شده است. از همین رو کوشش شده تا با رجوع به سیاست جنایی جهانی‌شده و بایسته‌های آن به زوایای مختلف بحث پرداخته شود.

ملاحظات اخلاقی: در تمامی مراحل نگارش پژوهش، صداقت و امانتداری علمی رعایت گردیده است.

یافته‌ها: سیاست جنایی ترکیبی از دو راهبرد کنشی و واکنشی برخوردار است که در مقابله و مبارزه با پدیده بزه‌کاری نقش جدی ایفا می‌کند. کنشگران بین‌المللی همچون سازمان ملل متحد نیز بر ترسیم یک سیاست جنایی جهانی‌شده ترکیبی تأکید می‌کنند. افتراقی‌شدن رویکردهای سیاست جنایی به بزه‌های حوزه سلامت در دو حوزه راهبردهای کنشی پیشگیرانه و راهبردهای واکنشی پسگیرانه از اهمیت به سزایی برخوردار است که این پژوهش بدین مهم خواهد پرداخت.

نتیجه‌گیری: سیاستگذاری جنایی ترکیبی در قبال بزه‌های فنی و تخصصی در حوزه سلامت، نیازمند ترسیم راهبردهای ترکیبی کنشی و واکنشی در سیاست جنایی است. تدوین سند جامع راهبردهای سیاست جنایی سلامت‌مدار و هماهنگ‌نمودن و به روزکردن قوانین و آیین‌های حوزه سلامت می‌تواند در ترسیم سیاست جنایی ترکیبی سلامت‌مدار نقش جدی ایفا نماید.

واژگان کلیدی: سیاست جنایی سلامت‌مدار؛ سیاست جنایی ترکیبی؛ سیاست جنایی جهانی‌شده؛ راهبردهای سلامت‌محور؛ سند جامع سیاست جنایی سلامت

نویسنده مسئول: سیدحسین حسینی؛ **پست الکترونیک:** shosseini@um.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۰۱؛ **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۲/۱۰/۰۵؛ **تاریخ انتشار:** ۱۴۰۲/۱۲/۲۸

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Hosseini SH, Hajivand A, Sayari Zuhan S. Combined Criminal Policy for Health Crimes. Health Law Journal. 2023; 1(1): e27.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

مقدمه

گفتمان امروز دنیا، عموماً در خصوص ارج‌نهادن منزلت و کرامت انسانی است که این نیل از رهگذر تأمین حقوق بشری مؤثر می‌شود و از مهم‌ترین حقوق بنیادین فردی حق بر سلامت است که فارغ از جنسیت، نژاد، موقعیت اجتماعی، آزاد و یا محبوس‌بودن باید تأمین بشود. حق بر سلامت ابتدا در بند «الف» ماده ۵۵ منشور ملل متحد که در واقع اساسنامه و سند تشکیل سازمان ملل متحد است، مورد توجه جامعه بین‌المللی قرار گرفت. این بند مقرر داشته: «با توجه به ضرورت ایجاد شرایط ثبات و رفاه برای تأمین روابط مسالمت‌آمیز و دوستانه بین‌الملل بر اساس احترام به اصل تساوی حقوق و خودمختاری ملل، سازمان ملل متحد امور زیر را تشویق خواهد کرد: الف ـ بالابردن سطح زندگی، فراهم‌ساختن کار برای حصول شرایط ترقی و توسعه در نظام اقتصادی و اجتماعی؛ ب ـ حل مسائل بین‌المللی اقتصادی، اجتماعی، بهداشتی و مسائل مربوط به آن‌ها و همکاری بین‌المللی فرهنگی و آموزش؛ ج ـ احترام جهانی و مؤثر حقوق بشر و آزادی‌های اساسی برای همه بدون تبعیض از حیث نژاد، جنس و زبان یا مذهب.»

چنانکه ملاحظه می‌شود، کشورهای عضو این سازمان ابتدا در بند «الف» تشویق به ارتقای سطح زندگی انسان‌ها شده‌اند و در همین راستا، در بند «ب»، تأکید به یافتن راه حل‌های مسائل بین‌المللی راجع به سلامت می‌نماید.

بند ۱ ماده ۲۵ اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ چنین بیان می‌کند: «همه افراد بشر از حق استاندارد حمایت مناسب برای بهداشت و رفاه خود و خانواده‌شان، از جمله غذا، پوشاک، مسکن، مراقبت‌های پزشکی و خدمات اجتماعی ضروری و حق تأمین در مواقع بیکاری، بیماری، معلولیت، کهنسالی یا دیگر نیازهای زندگی در شرایط حاد بهره‌مند می‌باشند.»

مقدمه اساسنامه سازمان بهداشت جهانی، از جهت بحث ما به طور خاص به این دلیل حائز اهمیت است که صراحتاً حق بر سلامت را به عنوان یکی از حقوق بنیادین بشر بیان می‌کند: «بهره‌مندی از بالاترین استاندارد قابل حصول سلامت، یکی از حقوق بنیادین هر انسان است» و «سلامت ملت‌ها برای دستیابی به صلح و امنیت، جنبه بنیادین دارد.» در نظام حقوقی ایران هم حق بر سلامت پیش‌بینی شده است، مثل اصل ۲۹ قانون اساسی که حق بر خدمات بهداشتی و درمانی را بر تمامی افراد به رسمیت می‌شناسد و یا مثل اصل ۲۰ قانون اساسی که حقوق زن و مرد را با رعایت موازین اسلامی برابر می‌داند و یا در خصوص اصل ۲۳ و ۲۴ بر حق و سلامت اندیشه اشاره می‌کند.

حق بر سلامت یکی از حقوق ذاتی بشر است. سلامتی از نظر سازمان بهداشت جهانی از یک حالت آسودگی کامل جسمی، روانی و اجتماعی است و تنها به نبود بیماری یا ناتوانی اطلاق نمی‌شود. همچنین بر اساس اساسنامه سازمان جهانی بهداشت بهره‌مندی از بالاترین استانداردهای قابل دسترسی سلامت یکی از اساسی‌ترین حقوق هر انسان بدون در نظرگرفتن نژاد مذهب اعتقادات سیاسی شرایط اقتصادی یا موقعیت اجتماعی است. حق بر سلامت به منزله یکی از رکن‌های اساسی بشری در اسناد بین‌المللی جایگاهی ویژه‌ای دارد و از جمله اصول پذیرفته شده است.

بنابراین حق بر سلامت یکی از حقوق بنیادین انسان‌ها است که تأمین و حفظ آن از اهمیت به سزایی برخوردار است. به همین دلیل حق بر سلامت در اسناد متعدد بین‌المللی و نیز قوانین داخلی مورد تأکید قرار گرفته است. سلامت مفهومی بسیار وسیع است، به گونه‌ای که سازمان جهانی بهداشت، معنای سلامتی را صرف فقدان بیماری در نظر نمی‌گیرد، بلکه موارد متعددی وجود دارد که می‌تواند در این قلمرو جای گیرد (۱). در واقع سازمان جهانی بهداشت به کمک کمیساریای عالی حقوق بشر، حق برسلامت مندرج در اعلامیه حقوق بشر و میثاق حقوق اقتصادی اجتماعی را تفسیر کرده و قلمرو آن را فراتر از یک بیماری ظاهری قلمداد نموده است (۲). یکی از این موارد، بزه‌دیدگی جنسی است که سلامت جنسی فرد را با مخاطره جدی مواجه می‌سازد.

لازم به ذکر است که نقض حق بر سلامت صرفاً یک جرم داخلی نیست (۳) و می‌تواند به عنوان یک جنایت بین‌المللی

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

نیز مطرح گردد. جنایات بین‌المللی جنایاتی هستند که نقض ارزش‌های مشترک جهانی و تهدیدی برای صلح و امنیت جهان هستند. کاستی‌های جامعه بین‌المللی که به دنبال نقض گسترده و آشکار حقوق بشر به وجود می‌آید، ضرورت پاسخ به موقع و مناسب به این جنایات را نشان می‌دهد (۴).

روش

لازمه تضمین حق بر سلامت، سیاستگذاری جنایی ترکیبی در قبال بزه‌های حوزه سلامت است. این پژوهش با روش توصیفی ـ تحلیلی به بررسی و تحلیل پاسخگذاری ترکیبی در حوزه سیاست جنایی سلامت خواهد پرداخت.

یافته‌ها

سیاست جنایی ترکیبی از دو راهبرد کنشی و واکنشی برخوردار است که در مقابله و مبارزه با پدیده بزه‌کاری نقش جدی ایفا می‌کند. کنشگران بین‌المللی همچون سازمان ملل متحد نیز بر ترسیم یک سیاست جنایی جهانی‌شده ترکیبی تأکید می‌کنند. افتراقی‌شدن رویکردهای سیاست جنایی به بزه‌های حوزه سلامت در دو حوزه راهبردهای کنشی پیشگیرانه و راهبردهای واکنشی پسگیرانه از اهمیت به سزایی برخوردار است.

بحث

۱. سیاست جنایی کنشی در قبال بزه‌های حوزه سلامت:

بحث پیشگیری از بزه‌کاری یکی از مسائل بسیار مهمی است که در ادبیات سیاست جنایی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. عبارت «پیشگیری بهتر از درمان است» با وجود سادگی، در صورت رعایت معنا، تأثیر عمیقی در بهبود زندگی اجتماعی انسان خواهد داشت، زیرا انسان ذاتاً یک موجود پیشگیر است.

پیشگیری از جرم در چند دهه اخیر به طور ویژه توجهات سیاستگذاران را در حوزه عدالت کیفری به خود جلب کرده است. در این راستا برنامه جرم سازمان ملل متحد از بدو تشکیل خود نیاز به اتخاذ تدابیر مؤثر برای پیشگیری از جرم را مد نظر قرار داده است. این موضوع خود حاکی از اهمیت اقدامات پیشگیرانه، یعنی تدابیر غیر قهرآمیز در سیاست جنایی سازمان ملل است. ماحصل این موضوع آن است که شورای اقتصادی اجتماعی در سال ۱۹۹۶ و ۲۰۰۲ رهنمودهای پیشگیری از جرم را جهت ترویج برنامه‌های پیشگیری از جرم در سطح ملی، به تصویب رساند.

۱-۱. پیشگیری جامعه مدار از بزه‌کاری زیست‌محیطی:

پیشگیری جامعه‌مدار شامل مجموعه تدابیر و اقدامات غیر کیفری است که با ماهیت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی از وقوع جرم به منظور بسترسازی برای اجتماعی‌کردن همه شهروندان به کار گرفته می‌شود. در ذیل به برخی از سیاست‌های کنشی جامعه‌مدار زیست‌محیطی در دیدگاه سازمان ملل متحد (به عنوان الگوی جهانی) و نظام حقوقی ایران پرداخته می‌شود.

۱-۱-۱. آموزش سلامت‌مدار: آموزش را می‌توان نخستین راهبرد پیشگیرانه سیاست جنایی هر جامعه‌ای دانست، زیرا تا زمانی‌که شخص شناخت و آگاهی لازم از یک رفتار و پیامدهای مستقیم یا غیر مستقیم آن نداشته باشد، نمی‌تواند به ممنوعیت آن پی برده و از ارتکاب آن خودداری نماید. در حقیقت، علم نخستین شرط رفتار قانونی است. این نکته در مورد جرائم زیست‌محیطی به طریق اولی صادق است، زیرا اگر در جرائمی همچون قتل، سرقت، زنا، توهین و... انسان به طور فطری به زشتی رفتار خودآگاه است، در جرائم داوریی یا پزشکی بخش قابل توجهی از آن، چنین آگاهی وجود ندارد.

با توجه به اینکه بسیاری از افراد قادر به شناسایی داروهای تقلبی نیستند و در بسیاری از موارد به دلیل عدم آگاهی و اطالع از خطرات مصرف داروهای تقلبی، ممکن است از آن‌ها استفاده کنند، افزایش آگاهی عمومی در این زمینه می‌تواند به بهبود سلامت جامعه کمک کند. برای افزایش آگاهی عمومی در زمینه داروهای تقلبی می‌توان از روش‌های مختلفی مثل برگزاری کمپین‌های آگاهی‌بخشی، ارائه اطلاعات در مراکز بهداشتی، برگزاری کنفرانس‌ها و سمینارها، تدوین محتوای

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

آموزشی، ارائه پرسش و پاسخ‌های مرتبط، توزیع بروشورهای آموزشی و توسعه برنامه‌های آموزشی در مدارس و دانشگاه‌ها استفاده کرد (۵). در این زمینه رسانه‌ها باید در حوزه بزه‌های پزشکی و دارویی آگاهی‌های لازم را ارائه دهند.

در حوزه تخلفات انتظامی دارویی و بهداشتی نیز باید آموزش را جدی گرفت. پیامدهای تخلفات انتظامی در امور دارویی نیز شامل ایجاد مشکلات جدی در سلامت عمومی، کاهش اعتماد عمومی به سیستم بهداشتی، افزایش هزینه‌های درمانی و نیز ایجاد خسارت‌های اقتصادی برای شرکت‌های دارویی و داروخانه‌ها است. برای مقابله با تخلفات انتظامی در امور دارویی، راهکارهای متعددی وجود دارد که شامل ایجاد و تشدید نظارت و بازرسی‌های مؤثر بر روی داروخانه‌ها و شرکت‌های دارویی، آموزش کارکنان در زمینه رعایت قوانین و مقررات مربوط به امور دارویی، تشدید مجازات‌های قانونی برای تخلفات انتظامی و ایجاد شفافیت در فروش و توزیع دارو، تشدید نظارت بر کانال‌های واردات و صادرات دارو و پروتئین‌های تقویتی و تشویق و حمایت از شرکت‌های دارویی و داروخانه‌هایی که به رعایت قوانین و مقررات امور دارویی توجه می‌کنند می‌شود.

۱-۱-۲. پیشگیری موقعیت‌مدار: پیشگیری موقعیت‌مدار یا وضعی یکی از شاخص‌ترین شاخه‌های پیشگیری است که هدفش مدیریت اوضاع و احوال قبل از وقوع جرم است که این راهبردها از منظر سازمان ملل متحد را مورد تحلیل و کنکاش قرار می‌دهیم. پیشگیری موقعیت‌مدار سلامت محور در این الگو سازمانی است و نهادها و سازمان‌ها عهده‌دار آن هستند.

نهادهای مسئول مثل سازمان غذا و دارو و سایر نهادهای دولتی، به صورت مداوم و فشرده نظارت بر کلیه فرآیندهای تولید، توزیع و فروش داروها و جرائم مرتبط را انجام می‌دهند. این نظارت شامل بررسی مراحل تولید، توزیع، نگهداری و آزمایش داروها توسط آزمایشگاه‌های معتبر و مستقل است. برای این منظور، نهادهای مسئول می‌توانند از روش‌های مختلفی، مانند بازرسی تصادفی و یا انتخابی، بازرسی فروشگاه‌ها، آزمایش داروها و بررسی مدارک مرتبط با تولید و فروش داروها استفاده کنند. برای این منظور، باید نیروی انسانی مورد نیاز برای نظارت و بازرسی بر بازار تأمین شود و از تکنولوژی‌های مدرنی مانند اسکنرهای قابل حمل برای شناسایی داروهای تقلبی استفاده شود. علاوه بر این، باید برنامه‌های آموزشی برای بازرسان و ناظران تدوین شود تا بتوانند به طور کامل داروهای تقلبی و محصولات فاسد بهداشتی را شناسایی کنند و اقدامات لازم را برای مقابله با آن‌ها انجام دهند.

قاچاق دارو نیز یکی از مشکلات جدی در جامعه است که می‌تواند پیامدهای خطرناکی برای سلامتی افراد و اقتصاد کشور به همراه داشته باشد. برای مقابله با این مشکل، باید راهکارهای گسترده و هماهنگی بین نهادها و مراجع مختلف اجرا شود. این راهکارها عبارتاند از تشدید نظارت و کنترل بر مرزها و مسیرهای حمل و نقل، افزایش آگاهی عمومی درباره خطرات استفاده از داروهای قاچاق، تشدید مجازات قاچاقچیان، همکاری بین نهادها و همکاری بین کشورها. با اجرای این راهکارها، می‌توان قاچاق دارو را به شدت کاهش داد و سلامتی و اقتصاد جامعه را حفظ کرد (۵).

۲. سیاست جنایی واکنشی در قبال بزه‌های حوزه سلامت:

در این گفتار به بررسی سیاست جنایی واکنشی در قبال بزه‌های حوزه سلامت پرداخته می‌شود.

۲-۱. لزوم افزایش تخلف‌انگاری‌های حوزه‌های خاص پزشکی، دارویی و بهداشتی و لزوم حاکمیت اصل قانونی‌بودن در رسیدگی‌ها: تخلفات انتظامی یا تقصیرات انضباطی عبارت است از تخلفاتی که اعضای هر جمعیت یا انجمن به مناسبت حیثیت و شغل و مقام و وظیفه اداری یا شغلی خود مرتکب می‌شوند. این تخلفات بر حسب مورد و اهمیت مختلف هستند و به همین دلیل مجازات آن‌ها نیز متفاوت است (۶). در این آیین‌نامه ابتدا انواع تخلفات انتظامی مورد بحث و بررسی قرار گرفته و سپس در انتها آیین‌نامه به مجازات‌های مربوط به این جرائم پرداخته است، این تخلفات شامل تأسیس شرکت دارویی و داروخانه بدون مجوز و اخذ پروانه، مداخله غیر مجاز در امور دارویی، خرید و فروش دارو

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

خارج از شبکه قانونی، واردات و صادرات دارو و سایر پروتئین‌ها و فراورده‌های تقویتی بدون اخذ مجوز از وزارت بهداشت و... می‌باشد. همچنین در ماده ۲۷ این آیین‌نامه برای جلوگیری از این تخلفات، مجازات‌هایی مانند تذکر شفاهی با قید موضوع در صورت مجلس بازرسی، اخطار کتبی، لغو موقت پروانه تأسیس و تعطیل داروخانه از یک ماه تا سه ماه، لغو موقت پروانه تأسیس و تعطیل داروخانه از سه ماه تا یک سال، و لغو پروانه به صورت دائم و در صورت لزوم، گزارش به مراجع قضایی می‌باشد. این مجازات‌ها به منظور اعمال عدالت و حفظ حقوق عمومی و تضمین کیفیت داروها و محصولات دارویی برای جامعه تعیین شده‌اند.

اما لازم به ذکر است که در رسیدگی به این تخلفات باید اصول کلی حقوق کیفری حکمران باشند. اصول کلی حقوق کیفری قواعدی هستند که به منظور تضمین حقوق، آزادی‌های افراد و سلامت فرایند دادرسی عادلانه در قوانین کیفری پیش‌بینی شده‌اند که با عنایت به ماهیت و کارکرد مؤثر این اصول، نمی‌توان اثربخشی آن‌ها را محدود به دادرسی‌های کیفری کرد و در خصوص کارایی آن‌ها در فرایند دادرسی‌های اداری و انضباطی مغفول ماند. اسناد بین‌المللی نیز به منظور تضمین کرامت انسانی افراد الزاماتی را مبتنی بر رعایت این اصول در فرایندهای دادرسی پیشبینی کرده‌اند تا از این رهگذر اصل محاکمه منصفانه را به عنوان یکی از مهمترین حقوق بشری افراد تأمین کنند. در این زمینه، با توجه به اینکه آرای صادره از دادگاه‌های اداری می‌توانند بیشترین تأثیر را بر شخصیت اجتماعی بگذارند، رعایت این اصول در دادرسی‌های اداری اهمیت فراوانی دارد (۳). یافته‌ها حاکی از آن است که در حوزه حقوق اداری قانونگذار رویکرد متفاوتی را نسبت به اعمال این اصول اتخاذ کرده است، بدین‌صورت که در قلمرو برخی مقررات پزشکی اصول کلی حقوق کیفری را اعمال کرده، اما در برخی مقررات اداری به این اصول و الزامات ناشی از آن‌ها توجهی نکرده که این امر، موجبات تعرض به حقوق بشری و کرامت انسانی افراد را فراهم ساخته است، در نتیجه باید قوانین راجع به امورات دارویی و پزشکی و بهداشتی به روزتر و کارآمدتر شوند.

۲-۱. افتراقی‌سازی دادرسی حوزه سلامت: امروزه افتراقی شدن در حوزه دادرسی کیفری نه‌تنها امری مفید، بلکه لازم و ضروری به نظر می‌رسد. یکی از حوزه‌هایی که لزوم افتراقی شدن به رسیدگی‌ها بیش از گذشته احساس می‌شود، جرائم حوزه سلامت است. افتراقی‌شدن در این حوزه دارای بنیان‌های مستحکم حقوق بشری و جرم‌شناختی است. یکی از مبانی حقوقی افتراقی‌شدن رسیدگی‌ها به جرامی فنی و تخصصی، جهانی‌شدن حقوق کیفری است. در خصوص جرائم حوزه سلامت نیز می‌توان گفت که یکی از مبانی حقوقی افتراقی‌شدن دادرسی در این حوزه، جهانی‌شدن جهت تضمین حق بر سلامت است. بی‌گمان، یکی از شیوه‌های ارتقای استانداردهای بالاتر زندگی، ایجاد امکان دسترسی افراد بشر به دارو و افزایش مقابله با بیماری‌ها و گسترش سطح بهداشت جامعه است که از رهگذر افتراقی‌سازی مقابله با این جرائم می‌توان این حق بشری را تضمین نمود. از منظر نظریه‌های جرم‌شناختی نیز افتراقی‌سازی در حوزه سلامت امری ضروری است.

در حال حاضر در نظام حقوقی ایران، با پیش‌بینی ماده ۲۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، شاهد گشترش دادسراهای تخصصی هستیم. این ماده به رییس قوه قضاییه این اختیار را داده است که اقدام به تشکیل دادسراهای تخصصی نماید که در واقع، پیام‌آور بحث افتراقی‌شدن و فنی‌شدن رسیدگی‌ها در مرحله پیش‌دادرسی علی‌الخصوص در جرائمی است که مجرمین آن از حالت خطرناکی بالاتری برخوردارند، اما در حوزه سلامت با کمبود این دادسرای تخصصی مواجه هستیم.

صرف وجود دادسرای تخصصی رسیدگی به جرائم پزشکی کافی به نظر نمی‌رسد، بلکه کنشگران آن نیز باید آموزش‌های لازم را دیده باشند و از بایسته‌های حقوق پزشکی و دارویی آگاهی کامل داشته باشند و لازم است که اسم این داسرای تخصصی نیز به دادسرای سلامت تغییر پیدا کند. کنشگران این حوزه نیز بهتر است از متخصصین و کارشناسان و

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

فارغ‌التحصیلان این حوزه باشد. عدم استقبال از رشته حقوق پزشکی در تحصیلات تکمیلی نیز در اثر عدم تخصصی‌شدن در حوزه سلامت بوده است که امید است این چالش‌ها با توجه ویژه مقامات مسئول مرتفع گردد. یکی از حوزه‌هایی که می‌توان با الهام‌گیری از آن اقدام به پیش‌بینی قانونی دادستان حوزه سلامت نمود، دادستان مالیاتی است. حوزه سلامت مستقیماً با جان انسان‌ها سروکار دارد و باید به صورت تخصصی دادستان حوزه سلامت پیش‌بینی گردد (۷).

در خصوص برخی از جرائم، لازم است تا دادگاه‌ها سختگیری‌هایی را در نظر داشته باشند، اما با توجه به مفهوم خاصی که در نظام حقوقی ایران از دادگاه تخصصی وجود دارد، بهتر است تا به دادگاه‌های حل مسأله‌محور توجه داشته باشیم. دادگاه‌های حل مسأله‌محور سعی خود را بر این استوار نموده‌اند که علل زیربنایی جرم را از بین ببرند، از این رو این دادگاه‌ها، تخصصی نیز نامیده شده‌اند، البته تخصصی‌بودن این دادگاه‌ها معادل دادگاه‌های تخصصی نظام حقوقی ایران نیست، چراکه دادسراها و دادگاه‌های تخصصی در نظام حقوقی ایران، به موازات دادرسی عمومی عمل می‌کنند. این در حالی است که در دادگاه‌های حل مسأله‌محور زیست‌محیطی، ضابطین و قضات متخصص هستند، اما لزوماً به موازات دادرسی عمومی عمل نمی‌کنند، بلکه بسته به مورد خاص خود (جرم مورد رسیدگی) محدودیت‌هایی را نیز در دادرسی در نظر می‌گیرد (۸). در نظام حقوقی ایران نیز تشکیل چنین دادگاه حل مسأله‌محور سلامت‌مدار لازم و ضروری است تا در قید و بندهای راجع به تخصصی‌بودن دادگاه‌های تخصصی فعلی نمانیم.

نتیجه‌گیری

امروزه این امر بدیهی است که بزه‌های حوزه سلامت به عنوان بزه‌های فنی و تخصصی هستند که باید در قبال آن یک سیاست جنایی منسجم و کارآمدی اتخاذ نمود که در این پژوهش سیاست جنایی ترکیبی با الگوبرداری از سیاست جنایی جهانی‌شده معرفی گردید. در سیاست جنایی ترکیبی دو راهبرد کنشی و واکنشی به عنوان راهبردهای مطلوب فرض می‌گردد. لزوم آموزش‌های تخصصی، پیشگیری‌های موقعیت مدار و اجتماعی، وجود تخلف‌انگاری‌ها و رعایت اصول حاکم بر رسیدگی‌های این تخلفات، افتراقی‌سازی رسیدگی به این دسته از بزه‌ها و تخصصی‌سازی شعبات و ضابطین و پیش‌بینی دادستان ویژه از دستاوردهای سیاست جنایی ترکیبی است که نظام حقوقی ایران در این حوزه با چالش‌های جدی مواجه است که با تدوین یک سند جامع در حوزه سیاست جنایی سلامت‌مدار و اصلاح قوانین بر اساس سند مذکور راهگشا است، البته سند سیاست جنایی به صورت عام تدوین شده که می‌توان بر مبنای آن نیز به اصلاح قوانین و تنظیم‌گری‌های تخصصی اقدام نمود، اما تصویب سندهایی جداگانه و تخصصی‌تر در حوزه‌های سلامت، محیط زیست و... نشان از افتراقی‌شدن خواهد داشت که خالی از لطف نخواهد بود.

مشارکت نویسندگان

سیدحسین حسینی: طرح موضوع و ارائه پلان و نظارت بر نگارش و اصلاحات.

امین حاجی‌وند: نگارش چکیده، مقدمه و سیاست جنایی کنشی.

صابر سیاری زهان: نگارش مطالب سیاست جنایی واکنشی.

نویسندگان نسخه نهایی را مطالعه و تأیید نموده و مسئولیت پاسخگویی در قبال پژوهش را پذیرفته‌اند.

تضاد منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافع احتمالی را در رابطه با تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله اعلام نکرده‌اند.

تشکر و قدردانی

ابراز نشده است.

تأمین مالی

نویسندگان اظهار می‌نمایند که هیچ‌گونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

ملاحظات اخلاقی

در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

References

1. Hellsen K. The right to health, The Essentials of Human Rights. In: The Essentials of Human Rights. Edited by Smith RKM, Van den Anker C. Geneva: WHO Press; 2005.

2. WHO. Human Rights and Health. 2017. Available at: http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/human-rights-and-health.

3. Hosseini H, Hajivand A, Alizadeh A. The position of the right to sexual health in international criminal law with a perspective on the al-Hassan case in the ICC). Maragheh: The First Conference on Health Promotion and Legal and Medical Challenges Facing It, Maragheh Branch Islamic Azad University; 2023. [Persian]

4. Fakhr H, Sadeghi S. International Criminal Responsibility for the Massacre of Muslims in Myanmar. Journal of Judicial Legal Perspectives. 2021; 26(93): 47-71. [Persian]

5. Shirian Nesl M, Farrokhzadeh AH. Crimes and violations in the field of pharmaceutical health. Maragheh: The First Conference on Health Promotion and Legal and Medical Challenges Facing It, Islamic Azad University; 2023. [Persian]

6. Mohseni M. General Criminal Law Course: Criminal Phenomena. 4th ed. Tehran: Ganj-e Danesh Publications; 2016. Vol.2. [Persian]

7. Goldost Joibari R, Hajivand A, Alizadeh D, Tavasoli B. Differential treatment of health offenders. Maragheh: The First Conference on Health Promotion and Legal and Medical Challenges Facing It, Islamic Azad University; 2023. [Persian]

8. Azizi A. Problem-oriented courts. Tehran: Mizan Publications; 2021. [Persian]

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.